

การสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหว ในจังหวัดภูเก็ต*

อุษณีย์ ศิริสุนทรไพบุลย์**

นศ.ม. (นิเทศศาสตร์พัฒนาการ), ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ประจำสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

ศิริวรรณ อนันต์ไท***

นศ.ม. (สื่อสารมวลชน), รองศาสตราจารย์
ประจำสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

วิไลลักษณ์ สุจิตตานนท์****

Ph.D. (Rhetoric and Technical Communication), รองศาสตราจารย์

ประจำคณะสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) กระบวนการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวของจังหวัดภูเก็ต ที่เกิดขึ้นเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2555 2) การรับรู้ความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวของประชาชนในจังหวัดภูเก็ต 3) ปัญหาของการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวของจังหวัดภูเก็ต และ 4) เพื่อนำเสนอแนวทางการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวที่เหมาะสมของจังหวัดภูเก็ต

ระเบียบวิธีการวิจัยใช้แบบผสมระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง มีผู้ให้ข้อมูลรวม 37 คน ที่เป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐ นักวิทยาศาสตร์ นักข่าวหนังสือพิมพ์ และผู้นำความคิดเห็น ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การสำรวจศึกษาการรับรู้ความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหว จากกลุ่มตัวอย่างประชาชนในจังหวัดภูเก็ต จำนวน 404 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูล สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบน

*บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ ในหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

**นศ.บ. (สื่อสารมวลชน), ศ.บ. (ไทยคดีศึกษา), นศ.ม. (นิเทศศาสตร์พัฒนาการ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต (นักศึกษานักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช)

***น.บ., สศ.ม. (อาชีวศึกษาและกระบวนการยุติธรรม), นศ.ม. (สื่อสารมวลชน) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

****วท.บ. (พืชศาสตร์), ว.ม. (สื่อสารมวลชน), Ph.D. (Rhetoric and Technical Communication) Michigan Technological University, U.S.A. รองศาสตราจารย์ประจำคณะสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยรามคำแหง

มาตรฐาน การทดสอบค่าที่ การทดสอบค่าความแปรปรวนทางเดียว และการทดสอบความสัมพันธ์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวของจังหวัดภูเก็ตที่เกิดขึ้นเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2555 ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในช่วงระหว่างและหลังมากกว่าก่อนเกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหว 2) การรับรู้ความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวของประชาชนในจังหวัดภูเก็ตอยู่ในระดับปานกลาง 3) ปัญหาหลักของการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวของจังหวัดภูเก็ตที่เกิดขึ้นเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2555 คือ ขาดการเผยแพร่ข้อมูลเรื่องความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวที่มีศูนย์กลางบนบกในจังหวัดภูเก็ต และ 4) แนวทางการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวที่เหมาะสมของจังหวัดภูเก็ตคือ ควรสื่อสารกับกลุ่มที่รับรู้ความเสี่ยงต่ำ ได้แก่ ผู้ที่อยู่ในอาคารกะทุ้อาศัยในอาคารคอนกรีตผสมไม้ ไม่เคยมีประสบการณ์ตรงในการเผชิญภัยพิบัติแผ่นดินไหว สารที่ควรสื่อสารเพิ่มเติมคือ ความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวที่มีศูนย์กลางบนบกในจังหวัดภูเก็ต หน่วยงานและหมายเลขโทรศัพท์ฉุกเฉิน ข้อปฏิบัติขณะเผชิญภัยพิบัติแผ่นดินไหว โดยทำให้ประชาชนมีความรู้พร้อมใช้งาน เพราะแผ่นดินไหวพยากรณ์ล่วงหน้าไม่ได้

คำสำคัญ : การสื่อสารความเสี่ยง การรับรู้ความเสี่ยง ภัยพิบัติแผ่นดินไหว จังหวัดภูเก็ต

Seismic Risk Communication in Phuket*

Ausanee Sirisuntornpaiboon**

M.A. (Development Communication), Assistant Professor
of Communication Arts Program, Phuket Rajabhat University

Siriwan Anantho***

M.A. (Mass Communication), Associate Professor of
School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University

Wilailuck Suvachittanont***

Ph.D. (Rhetoric and Technical Communication), Associate Professor of
Faculty of Mass Communication, Ramkhamhaeng University

Abstract

The purposes of this research were : 1) to explore the process of earthquake risk communication in 4.3 magnitude earthquake which happened in Phuket since April 16th, 2012; 2) to examine earthquake risk perception amongst the people who stayed in Phuket; 3) to find problems of earthquake risk communication in Phuket; and 4) to propose the suggestions for earthquake risk communication in Phuket.

This research use mixed methods, including documentary analysis, semi-structured interview, and survey research. The researcher interviewed 37 key informants involved with Phuket earthquake risk communication including government officers, scientists, news reporters, and opinion leaders. The survey research samples were 404 people who stayed in Phuket. In quantitative data analysis, statistics included percentage, mean, standard deviation, t-test, ANOVA, and Pearson product moment correlation coefficients.

The results were that : 1) for Phuket earthquake in April 2012, most earthquake risk communication process occurred during and after, rather than before earthquake; 2) people in Phuket perceived earthquake risk at the moderate level; 3) the main problem was that people in Phuket lack of information about Phuket earthquake risk resulting in the lack of disaster preparedness; and 4) main suggestions for Phuket earthquake risk communication were that the communication should be done with the low-level perceived people living in Kathu district, staying in concrete and wood house, and having no direct experience with earthquake. Additionally, important messages should be provided for people including earthquake risk in Phuket, contact agencies and emergency phone numbers, and tips for earthquake safety. Therefore, people should be well-prepared for unforeseeable earthquake circumstances.

Keywords : Risk communication, Risk perception, Earthquake disaster, Phuket

ความเป็นมาและปัญหาของการวิจัย

แผ่นดินไหวเป็นภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มักสร้างความเสียหายให้แก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนจำนวนมากแบบทันทีทันใด ผลกระทบสำคัญของแผ่นดินไหว ส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นจากการเคลื่อนตัวของแผ่นดิน สิ่งก่อสร้างพังถล่ม ระบบและโครงสร้างพื้นฐานถูกทำลาย (Carter, 1991: 10) เมื่อ 16 เมษายน พ.ศ. 2555 เกิดเหตุแผ่นดินไหวขนาด 4.3 มีศูนย์กลางบนบกที่จังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญของประเทศมีชื่อเสียงในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวทั่วโลกเดินทางมาเยือน และเป็นพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นเป็นอันดับ 5 ของประเทศ มีประชากรตามทะเบียนราษฎร 351,909 คน (กรมการปกครอง, 2555) และมีประชากรแฝงถึง 103,895 คน (กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดภูเก็ต, 2555) แผ่นดินไหวที่เกิดขึ้นทำให้ประชาชนทั้งจังหวัดรับรู้ได้ถึงแรงสั่นสะเทือน ได้ยินเสียงดังลั่นคล้ายฟ้าผ่า ขณะที่สั่นไหว บางส่วนแตกตื่นหนีออกจากอาคารบ้านเรือน บางส่วนได้ออกไปอยู่ที่ศาลากลางจังหวัดภูเก็ต สภาพการจราจรติดขัด นักท่องเที่ยวที่อยู่ตามชายหาดอพยพขึ้นที่สูงเพราะเกรงจะเกิดสึนามิ หลังจากนั้นเกิดแผ่นดินไหวตามอีกหลายครั้ง

เหตุแผ่นดินไหวครั้งนี้ ประชาชนในพื้นที่ได้รับแจ้งข้อมูลการเกิดเหตุแผ่นดินไหวคลาดเคลื่อน โดยได้รับแจ้งว่า เกิดแผ่นดินไหวในทะเลขนาด 5.5 บริเวณตอนเหนือของเกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย ทำให้รู้สึกได้ถึงแรงสั่นสะเทือนที่จังหวัดภูเก็ต การแจ้งข่าวล่าช้า ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่เคยทราบมาก่อนว่า พื้นที่จังหวัดภูเก็ตมีโอกาสเกิดแผ่นดินไหวที่มีศูนย์กลางบนบก ก่อนหน้านั้นมี

เพียงการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติสึนามิที่เคยสร้างความสูญเสียครั้งใหญ่เมื่อ พ.ศ. 2547 ที่ผ่านมา

อธิบดีกรมทรัพยากรธรณีนั่นนั้นแถลงข่าวกับสื่อมวลชนว่า แผ่นดินไหวครั้งนี้ถือเป็นแผ่นดินไหวบนบกขนาดใหญ่ที่สุดที่เคยเกิดขึ้นในภาคใต้ของไทย เกิดขึ้นจากการเคลื่อนตัวของแนวรอยเลื่อนคลองมะรุ่ยที่ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี กระบี่ พังงา และภูเก็ต มีโอกาสเกิดแผ่นดินไหวถึงขนาดปานกลางขึ้นอีกในจังหวัดภูเก็ต (ซึ่งแผ่นดินไหวภูเก็ตแรงสุดในภาคใต้ เดือนจับตารอยเลื่อนคลองมะรุ่ย-ระนอง, 2555; จับตา “รอยเลื่อนระนอง-คลองมะรุ่ย” หวั่นไหวใหญ่ซ้ำรอย 2,000 ปี, 2555) แผ่นดินไหวจึงถือเป็นความเสี่ยง (risk) หนึ่งของประชาชนภูเก็ตที่ควรมีการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับภัยแผ่นดินไหวให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหว

การสื่อสารความเสี่ยง (risk communication) เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนข่าวสารและความคิดเห็นเกี่ยวกับความเสี่ยงระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการสื่อสารความวิตกกังวล ความคิดเห็น หรือปฏิกิริยาต่อข่าวสารเกี่ยวกับความเสี่ยงของประชาชน (Committee on Risk Perception and Communication, National Research Council, 1989) ถือเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ประชาชนรับมือกับความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวได้ ทำให้ประชาชนทราบว่าควรป้องกันหรือตอบสนองกับเหตุการณ์อย่างไร ตั้งแต่ก่อนเหตุการณ์ ระหว่าง และหลังภัยพิบัติ

(Siebeneck, 2010: 25) การสื่อสารความเสี่ยงมีองค์ประกอบเช่นเดียวกับการสื่อสารทั่วไปคือ ผู้ส่งสารความเสี่ยง สาร สื่อ ผู้รับสาร และการสื่อสารกลับ

ในกรณีที่เกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหว สำนักงานจัดการภาวะฉุกเฉินแห่งชาติ หรือ (Federal Emergency Management Agency, FEMA 2010: 2-3) ของสหรัฐอเมริกา ได้แบ่งการสื่อสารความเสี่ยงในแผนรับมือภัยพิบัติแผ่นดินไหวแคลิฟอร์เนียใต้ (OPLAN) ไว้ 3 ช่วง ดังนี้ 1) การสื่อสารก่อนการเกิดแผ่นดินไหว เป็นการสื่อสารเพื่อให้ประชาชนมีความพร้อมรับสถานการณ์ฉุกเฉินเมื่อเกิดแผ่นดินไหว 2) การสื่อสารระหว่างเกิดภัยพิบัติ เป็นการสื่อสารในภาวะฉุกเฉิน ต้องสื่อสารอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพไปยังผู้ประสบภัย และ 3) การสื่อสารหลังเกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหว เป็นการสื่อสารความเสี่ยงเพื่อการบูรณะฟื้นฟู การสรุปบทเรียน จนกระทั่งเตรียมรับมือภัยที่จะเกิดในอนาคต โดยในกระบวนการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวแต่ละช่วงจะมีกิจกรรมการสื่อสารที่ควรดำเนินการแตกต่างกัน (O'Neill, 2004: 14; Seeger, Reynolds, and Sellnow, 2010: 7; Federal Emergency Management Agency, 2010: 2)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวในประเทศไทย พบว่า มีงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวในประเทศไทยไม่มากนัก และยังไม่มียานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวในจังหวัดภูเก็ต อย่างไรก็ตามงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาอยู่บ้างก็ไม่ได้ศึกษากระบวนการสื่อสารความเสี่ยงทุกขั้นตอนและทุกองค์ประกอบเกี่ยวกับภัยพิบัติแผ่นดินไหว เช่น

สุระชัย ชูมกา (2551) ศึกษารูปแบบและแนวทางการแจ้งเตือนภัยแผ่นดินไหวของสำนักแผ่นดินไหว กรมอุตุนิยมวิทยา อารยา ชูมกา นุปลา ลาภะวัฒนาพันธ์ และเนตรวิรางค์ คะอูบ (2551) วิจัยเรื่องการรับมือกับความเสี่ยงภัยแผ่นดินไหวในประเทศไทย และบทเรียนจาก 15 อาคารสูงในกรุงเทพมหานคร ซึ่งการสื่อสารความเสี่ยงด้านภัยพิบัติแผ่นดินไหวมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพทุกขั้นตอน (Sienebeck, 2010)

นอกจากนี้แล้ว จากการทบทวนวรรณกรรมได้พบว่า การรับรู้ความเสี่ยงของประชาชนในพื้นที่เสี่ยงถือเป็นตัวแปรสำคัญตัวแปรหนึ่งที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับความเสี่ยงของประชาชน (Rohrmann, 1998: 6) หากประชาชนรับรู้ว่ภัยพิบัติมีความเสี่ยงสูงจะช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการป้องกันตนเองให้กับประชาชน ในทางตรงกันข้ามการรับรู้เหตุการณ์ว่ามีความเสี่ยงต่ำ ประชาชนจะรู้สึกปลอดภัย แต่อาจจะเป็นการประเมินที่ผิดพลาด ทำให้มองข้ามความเสี่ยงที่แท้จริงแล้วควรให้ความระมัดระวัง (Covello, 2009: 144; Terpstra, Lindell, and Gutteling, 2009: 1141) การรับรู้ความเสี่ยงจะขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น ลักษณะของแต่ละคน ประสบการณ์ ความเชื่อ (Rohrmann, 1998: 6) ตำแหน่งของที่อยู่อาศัย อาชีพ และวิถีการใช้ชีวิต เป็นต้น (Smith, 1996: 81) ดังนั้น หากต้องการสื่อสารความเสี่ยงให้มีประสิทธิภาพจำเป็นจะต้องศึกษาว่า ประชาชนทั่วไปรับรู้ความเสี่ยงอย่างไร

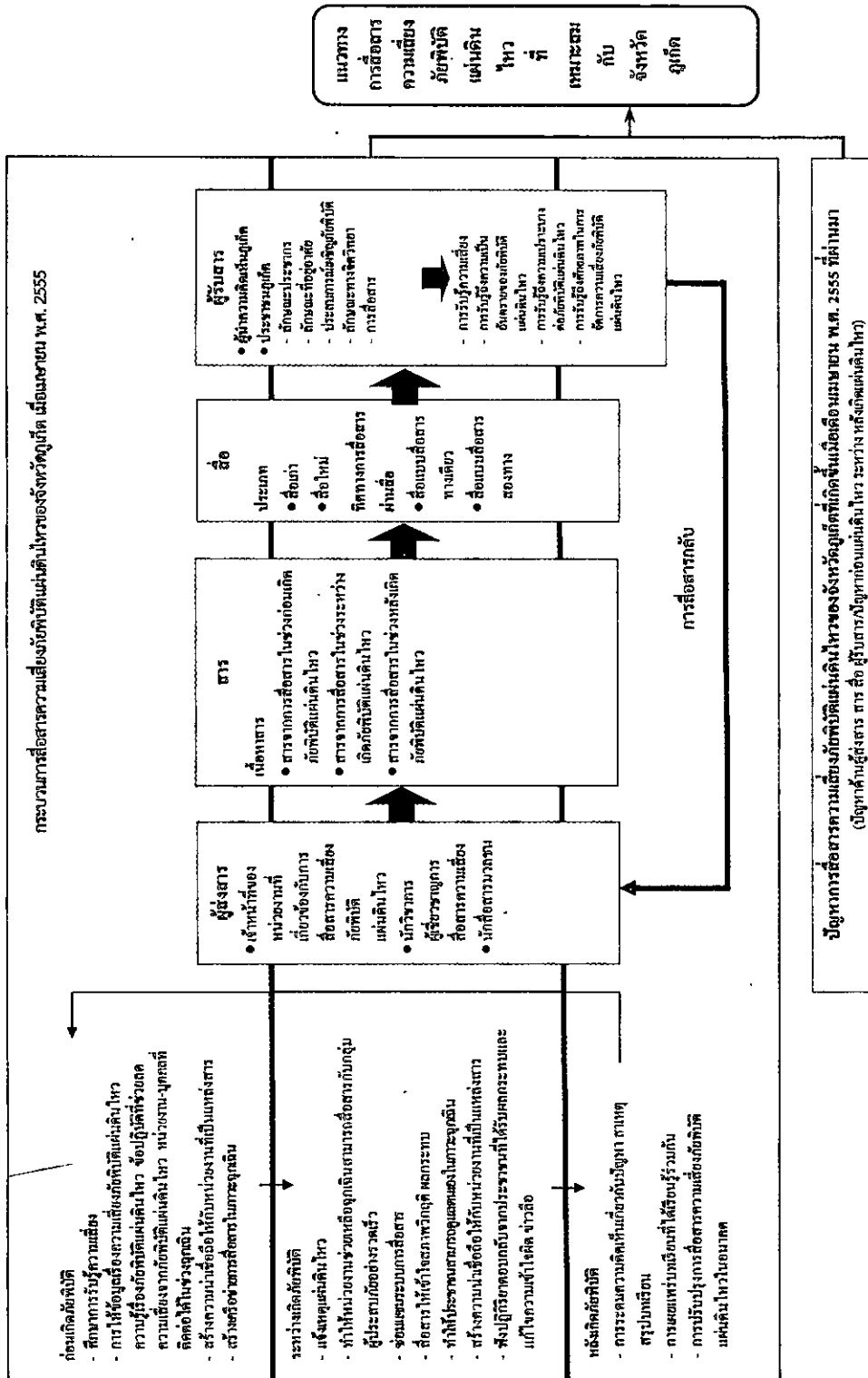
การศึกษาเรื่องการสื่อสารภัยพิบัติแผ่นดินไหวของจังหวัดภูเก็ตจึงเกิดขึ้น มีประเด็นปัญหาหลักของการวิจัยคือ การสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวที่เหมาะสมกับจังหวัดภูเก็ตควรมี

แนวทางอย่างไร โดยศึกษากระบวนการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวที่เกิดขึ้นเมื่อเมษายน พ.ศ. 2555 ที่ผ่านมา ปัญหาที่เกิดขึ้น การรับรู้ความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวของประชาชน รวมถึงศึกษาแนวทางการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวของจังหวัดภูเก็ตจากมุมมองความคิดเห็นของประชาชนฝ่ายต่าง ๆ หลังจากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาสังเคราะห์เป็นข้อเสนอแนะแนวทางการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวที่เหมาะสมกับจังหวัดภูเก็ต ซึ่งแนวทางที่ได้จะมีประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งส่วนกลางและท้องถิ่น เช่น ศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ สำนักเฝ้าระวังแผ่นดินไหว องค์การปกครองท้องถิ่น เป็นต้น รวมถึงจังหวัดอื่นที่มีความเสี่ยงลักษณะใกล้เคียงกัน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวของจังหวัดภูเก็ต ที่เกิดขึ้นเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2555
2. เพื่อศึกษาการรับรู้ความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวของประชาชนในจังหวัดภูเก็ต
3. เพื่อศึกษาปัญหาของการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวของจังหวัดภูเก็ตที่เกิดขึ้นเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2555
4. เพื่อนำเสนอแนวทางการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวที่เหมาะสมของจังหวัดภูเก็ต

กรอบแนวคิดการดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้ 2 วิธีการคือ การวิจัยเอกสาร ศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับภัยพิบัติแผ่นดินไหวจังหวัดภูเก็ตเดือนเมษายน พ.ศ. 2555 โดยเป็นเอกสารที่ผู้วิจัยสืบค้นเองและได้รับจากผู้ให้ข้อมูลหลัก และการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) รวม 37 คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหว 17 คน นักวิชาการที่เชี่ยวชาญด้านการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหว 6 คน นักสื่อสารมวลชนส่วนกลางและจังหวัดภูเก็ต 5 คน และผู้นำความคิดเห็นในจังหวัดภูเก็ต 9 คน

การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การสำรวจ ศึกษาการรับรู้ความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวของประชาชนในจังหวัดภูเก็ตจากประชากรที่เป็นประชาชนในจังหวัดภูเก็ต สุ่มตัวอย่างโดยการแบ่งชั้นออกเป็น 3 อำเภอ สุ่มตัวอย่างแบบง่ายเลือกตำบล 2 ใน 3 จากแต่ละอำเภอ ได้จำนวนตัวอย่างจากอำเภอเมืองภูเก็ต 261 คน อำเภอกลาง 88 คน และอำเภอกะทู้ 55 คน รวม 404 คน หลังจากนั้น นำผลวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณมาร่วมสังเคราะห์เป็นแนวทางการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวที่เหมาะสมกับจังหวัดภูเก็ต

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1) แบบวิเคราะห์เอกสาร 2) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง 4 ฉบับ สำหรับผู้ให้ข้อมูลหลัก 4 กลุ่ม ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหว

นักวิชาการที่เชี่ยวชาญด้านการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหว นักสื่อสารมวลชน และผู้นำความคิดเห็นในจังหวัดภูเก็ต ใช้ศึกษาเรื่องกระบวนการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวของจังหวัดภูเก็ต ก่อน ระหว่าง และหลังเกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหว ปัญหาและข้อเสนอแนะ การทดสอบความตรงด้านเนื้อหา ได้ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาในเชิงแนวคิดทฤษฎี ความครอบคลุมของประเด็นคำถามตามวัตถุประสงค์การวิจัย และการใช้ภาษา ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ หลังจากนั้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ตรวจสอบอีกครั้งและปรับปรุงแก้ไขก่อนใช้เก็บข้อมูล และ 3) แบบสอบถาม เรื่องการรับรู้ความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวของประชาชนในจังหวัดภูเก็ต แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 ศึกษาลักษณะของผู้ตอบแบบสอบถาม และส่วนที่ 2 วัดระดับการรับรู้ความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหว แบบสอบถามมีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์รวมทุกข้อ 0.97 ซึ่งมากกว่า 0.5 แสดงว่า แบบสอบถามมีความตรงของเนื้อหา และค่าความเชื่อมั่น 0.928 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.7 แสดงว่า เชื่อถือได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการอ่านโดยละเอียด จัดระเบียบข้อมูลเป็นกลุ่ม ลดทอนข้อมูลโดยเลือกเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้อง หาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูล หาข้อสรุป จากนั้นแสดงผลข้อมูล ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การทดสอบค่าความแปรปรวนทางเดียว และการทดสอบความสัมพันธ์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัย

1. กระบวนการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวของจังหวัดภูเก็ตที่เกิดขึ้นเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2555 จากการศึกษาพบว่า เหตุการณ์ภัยพิบัติแผ่นดินไหวขนาด 4.3 ที่มีศูนย์กลางบนบกที่อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ตที่เกิดขึ้นเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2555 มีการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวในช่วงก่อนเกิดแผ่นดินไหวน้อยที่สุด โดยในช่วงก่อนเกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหวหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักเฝ้าระวังแผ่นดินไหว กรมทรัพยากรธรณี เป็นต้น ได้เคยเผยแพร่ข้อมูลเรื่องลักษณะของภัยพิบัติแผ่นดินไหว ข้อควรปฏิบัติเมื่อเผชิญภัยพิบัติแผ่นดินไหว ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ เป็นต้น แต่ไม่ได้เจาะจงกลุ่มเป้าหมายในจังหวัดภูเก็ต ส่วนข้อมูลที่ขาดหายคือ ข้อมูลเรื่องความเสี่ยงหรือโอกาสในการเกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหวที่มีศูนย์กลางบนบกในจังหวัดภูเก็ต

ในช่วงระหว่างเกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหวมีการสื่อสารเพื่อแจ้งข้อมูลการเกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหวให้ประชาชนทราบ โดยเป็นการแจ้งหลังเกิดเหตุการณ์แล้ว เนื่องจากเป็นภัยพิบัติที่ไม่สามารถแจ้งเตือนภัยล่วงหน้าได้ ในเหตุการณ์นี้เกิดการแจ้งข่าวสารคลาดเคลื่อน กล่าวคือ สำนักเฝ้าระวังแผ่นดินไหวและศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติแจ้งว่า เกิดแผ่นดินไหวขนาด 5.5 บริเวณชายฝั่งตะวันตกตอนเหนือของเกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย ประชาชนภูเก็ตสามารถรับรู้แรงสั่นสะเทือนได้ ซึ่งการแจ้งข่าวลักษณะดังกล่าว ทำให้ประชาชนเข้าใจว่า อาจเกิดเหตุสึนามิ เนื่องจากเป็นแผ่นดินไหวที่มีศูนย์กลางเกิดอยู่ในทะเล อย่างไรก็ตามเมื่อได้คำนวณข้อมูลใหม่ หลังจากนั้นได้แก้ไขข้อมูลว่าเป็นเหตุแผ่นดินไหวที่มีศูนย์กลางที่อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต โดยเกิดห่างกันเพียง 2 นาที จึงทำให้

เกิดความสับสน ส่วนการสื่อสารความเสี่ยงหลังเกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหวมีการประชุมสรุปบทเรียนหลังเหตุการณ์ และปรับปรุงการสื่อสารเพื่อเตรียมรับมือภัยพิบัติแผ่นดินไหวในอนาคต

2. การรับรู้ความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวแผ่นดินไหวของประชาชนในจังหวัดภูเก็ต จากการศึกษาเชิงสำรวจพบว่า ระดับการรับรู้ความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวในจังหวัดภูเก็ตของประชาชนภูเก็ตอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.20$) จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวของจังหวัดภูเก็ต ประกอบด้วย ลักษณะประชากรด้านเพศ อายุ และอำเภอที่อยู่อาศัย ตัวแปรลักษณะที่อยู่อาศัย ได้แก่ วัสดุก่อสร้างที่อยู่อาศัย และจำนวนชั้นของที่อยู่อาศัย ตัวแปรประสบการณ์การเผชิญภัยพิบัติแผ่นดินไหว ได้แก่ ประสบการณ์เผชิญภัยพิบัติแผ่นดินไหวทั่วไป และประสบการณ์เผชิญแผ่นดินไหวที่มีศูนย์กลางบนบกที่จังหวัดภูเก็ต ขนาด 4.3 เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2555 ตัวแปรลักษณะจิตวิทยา คือ ความวิตกกังวล และตัวแปรการสื่อสารคือ ระดับการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับภัยพิบัติแผ่นดินไหวภูเก็ต ขนาด 4.3 เมื่อเดือนเมษายน 2555 ของประชาชนในจังหวัดภูเก็ต จากการศึกษาส่วนนี้ทำให้สรุปได้ว่า ประชาชนในจังหวัดภูเก็ตที่รับรู้ความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวสูงกว่ากลุ่มอื่นมีลักษณะคือ เป็นเพศหญิง อายุ 36 ปีขึ้นไป มีที่พักอาศัยอยู่ในอำเภอถลางและอำเภอเมือง ลักษณะที่พักอาศัยเป็นอาคารคอนกรีต ชั้นเดียว เคยมีประสบการณ์ตรงในการเผชิญภัยพิบัติแผ่นดินไหว ระดับความวิตกกังวลสูง ระดับของการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับภัยพิบัติแผ่นดินไหวภูเก็ต ขนาด 4.3 เมื่อเดือนเมษายน 2555 สูง

3. ปัญหาของการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวของจังหวัดภูเก็ตที่เกิดขึ้นเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2555 จากการศึกษาพบปัญหาดังนี้ ก่อนเกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหว ทั้งผู้สื่อสารซึ่งหมายถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้รับสารซึ่งหมายถึงประชาชนทั่วไปขาดข้อมูลเรื่องความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวที่มีศูนย์กลางบนบกที่จังหวัดภูเก็ต หน่วยงานที่เกี่ยวข้องแทบจะไม่มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนทราบล่วงหน้า นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการและประชาชนบางส่วนมีทัศนคติทางลบต่อการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเรื่องความเสี่ยงการเกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหวในจังหวัดภูเก็ต เนื่องจากเกรงจะเกิดผลกระทบต่องูตสาหกรรมการท่องเที่ยว

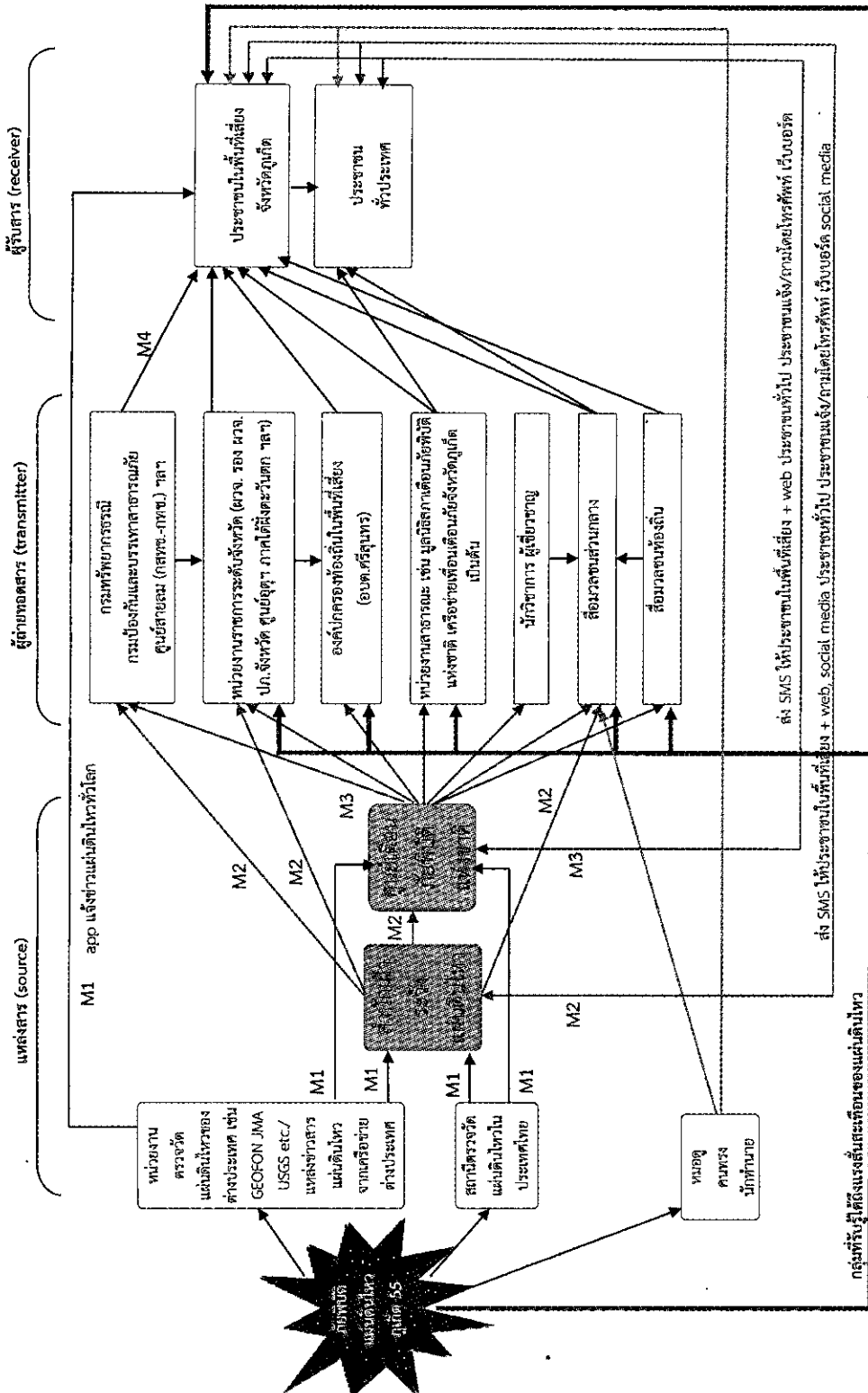
ช่วงระหว่างเกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหวพบปัญหาหลักคือ ลำนักเฝ้าระวังแผ่นดินไหวและศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติขาดความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการเกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหวที่มีศูนย์กลางบนบกที่จังหวัดภูเก็ตจึงทำให้แจ้งข่าวสารคลาดเคลื่อน ศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่แจ้งข่าวสารภัยพิบัติให้แก่ประชาชนแจ้งข่าวสารค่อนข้างช้า ประชาชนในจังหวัดภูเก็ตขาดความรู้ที่พร้อมใช้งานเกี่ยวกับเรื่องภัยพิบัติแผ่นดินไหว ทำให้เมื่อได้รับแจ้งข่าวสารแล้วไม่สามารถประเมินได้ว่า เหตุการณ์มีความรุนแรง

มากนักน้อยเพียงใด ควรปฏิบัติตนอย่างไร นอกจากนี้การใช้สื่อสังคมออนไลน์ทำให้ข่าวลือแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว

หลังเกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหวพบปัญหาเกี่ยวกับการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวหลัก ๆ ดังนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ให้ความสำคัญกับการประชุมสรุปบทเรียน ไม่มีการเปิดให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม รวมถึงไม่มีการเผยแพร่สรุปบทเรียนดังกล่าวไปสู่สาธารณะเพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงการสื่อสารความเสี่ยงเพื่อเตรียมรับมือภัยพิบัติในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษากระบวนการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวขนาด 4.3 มีศูนย์กลางบนบกที่จังหวัดภูเก็ต เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2555 เมื่อนำแบบจำลองกระบวนการสื่อสารความเสี่ยงของ Renn (1992: 470) ซึ่งเป็นแบบจำลองที่เน้นการแสดงให้เห็นองค์ประกอบและกระบวนการสื่อสารความเสี่ยงมาใช้อธิบายจะปรากฏ (ภาพที่ 1) พบว่ากระบวนการสื่อสารความเสี่ยงดังกล่าว มีองค์ประกอบใกล้เคียงกับแบบจำลองของ Renn ซึ่งประกอบด้วย 1) แหล่งสาร (source) 2) ผู้ถ่ายทอดสาร (transmitter) และ 3) ผู้รับสาร (receiver)

ภาพที่ 1 แบบจำลองการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวที่มีศูนย์กลางบนพื้นที่จังหวัดภูเก็ต เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2555

กระบวนการนี้มีความแตกต่างจากแบบจำลองของ Renn คือ มีกลุ่มหมอดู คนทรง นักทำนาย เป็นแหล่งสารเพิ่มเติมขึ้นมา นอกจากนี้ยังพบว่า แบบจำลองที่ Renn สร้างขึ้นไม่ได้อธิบายครอบคลุมถึงกระบวนการสื่อสารความเสี่ยงในแต่ละช่วงของการเกิดภัยพิบัติ ซึ่งในงานวิจัยนี้พบว่า แต่ละช่วงของการเกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหว ผู้สื่อสารกลุ่มเดียวกันจะมีบทบาทในกระบวนการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวแตกต่างกัน สำหรับกระบวนการสื่อสารความเสี่ยงแต่ละช่วงเวลามีลักษณะดังนี้

1. ก่อนเกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหว สำนักเฝ้าระวังแผ่นดินไหว ศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ กรมทรัพยากรธรณี กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยให้ข้อมูลแบบกว้างไปถึงผู้รับสารที่เป็นประชาชนทั่วประเทศ โดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ในรูปแบบของหนังสือ คู่มือเล่มเล็ก แผ่นพับ เว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์ สารที่เผยแพร่หลักคือ การแจ้งข้อมูลการเกิดแผ่นดินไหวทั่วโลกและในประเทศไทย ความรู้เรื่องลักษณะหรือธรรมชาติของภัยพิบัติแผ่นดินไหว ข้อเสนอแนะการปฏิบัติตนเมื่อเผชิญกับภัยพิบัติแผ่นดินไหว ส่วนข้อมูลเรื่องความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวของจังหวัดภูเก็ตมีน้อยมาก

2. ระหว่างเกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหว แหล่งสารคือ สำนักเฝ้าระวังแผ่นดินไหวรวบรวมข้อมูล (M1) จากสถานีตรวจวัดแผ่นดินไหวในประเทศ ต่างประเทศ และข้อมูลจากประชาชน วิเคราะห์และเผยแพร่ข่าวการเกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหว (M2) ไปยังศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ จากนั้นศูนย์เตือนภัยฯ ได้รวบรวมข้อมูลจากสถานีตรวจวัดแผ่นดินไหวของต่างประเทศ (แหล่งข้อมูลเดียวกับสำนักเฝ้าระวังแผ่นดินไหว) พร้อมทั้งนำข้อมูลจากสำนักเฝ้าระวัง

แผ่นดินไหว เครือข่ายเพื่อนเตือนภัยพิบัติ นำมาวิเคราะห์หาระดับการประกาศแจ้งประชาชน กรณีแผ่นดินไหวครั้งนี้ระดับของการประกาศ เป็นการแจ้งข่าว (advisory) ดังนั้น ข้อมูลที่เผยแพร่จากสำนักเฝ้าระวังแผ่นดินไหว (M1) และข้อมูลจากศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ (M3) จะมีลักษณะเดียวกัน ศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติเผยแพร่ข้อมูลแจ้งภัย (M3) ไปยังหลายกลุ่ม โดยส่งสารแบบเจาะจงผู้รับสาร ผ่านโทรศัพท์ โทรสาร วิทยุสื่อสาร SMS ไปยังหน่วยงานราชการส่วนกลางที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานราชการระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น สื่อมวลชน และส่ง SMS ประชาชนในพื้นที่เสี่ยง นอกจากนี้มีการกระจายข่าวสู่สาธารณะด้วยการเผยแพร่ในเว็บไซต์ และให้ข้อมูลผ่านสื่อมวลชน

ระหว่างเกิดเหตุการณ์แผ่นดินไหวมีแหล่งสารที่เป็นหมอดูคนทรงเจ้า เผยแพร่ข้อมูลตรงไปยังประชาชนในจังหวัดภูเก็ต ด้วยการใช้ใบปลิวและสื่อสังคมออนไลน์ ข้อมูลจากแหล่งสารนี้ผ่านขั้นตอนน้อยกว่าหน่วยงานราชการ นอกจากนี้สื่อมวลชนยังนำประเด็นข่าวลือไปนำเสนอผ่านสื่อ ช่วยทำให้ข่าวลือกระจายตัวอย่างรวดเร็ว โดยแพร่กระจายวงกว้างกว่าข่าวสารของหน่วยงานราชการ

เมื่อหน่วยงานราชการส่วนกลาง ระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น สื่อมวลชนส่วนกลางและท้องถิ่น นักวิชาการ ผู้นำความคิดเห็น หน่วยงานและบุคคลเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดสาร เมื่อได้ข้อมูลมา จะเข้ารหัสสารใหม่ตามความรู้ ประสบการณ์ และบทบาทของหน่วยงาน จากนั้นส่งข้อมูล (M4) ต่อไปยังประชาชนในพื้นที่เสี่ยง และประชาชนทั่วไปแล้วแต่บทบาทหน้าที่

สำหรับผู้รับสาร ในกระบวนการนี้แบ่งออกเป็นกลุ่มผู้นำความคิดเห็น กลุ่มที่เป็นประชาชน

ในจังหวัดภูเก็ตซึ่งเป็นพื้นที่เสี่ยงหรือพื้นที่เกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหว และประชาชนทั่วไป เมื่อเกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหวประชาชนในพื้นที่จังหวัดภูเก็ตรับรู้ถึงแรงสั่นสะเทือนทันที พร้อมกับที่เครื่องมือตรวจวัดแรงสั่นสะเทือนตรวจวัดได้ แต่การแจ้งข่าวจากหน่วยงานต่าง ๆ ต้องผ่านกระบวนการรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูล ประชาชนจึงได้รับการแจ้งข่าวหลังเหตุการณ์เกิดไปแล้วระยะหนึ่ง และเมื่อได้รับข่าวสารจะได้รับข่าวสารจากหลายหน่วยงาน นอกจากนี้มีผู้นำความคิดเห็นบางคนใช้แอปพลิเคชัน (application) ในโทรศัพท์รับข้อมูลจากหน่วยงานวัดแผ่นดินไหวต่างประเทศโดยตรง (M1) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คนกลุ่มนี้มีศักยภาพในการถอดรหัสข้อมูลเชิงวิทยาศาสตร์และสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลมากกว่าประชาชนทั่วไป

3. หลังเกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหว เป็นช่วงของการฟื้นฟูสังคมในระยะยาว แหล่งสารหลักในเรื่องนี้คือ หน่วยงานระดับจังหวัดและท้องถิ่น เช่น ปภ.จังหวัดภูเก็ต เทศบาลตำบลศรีสุนทร เป็นต้น ทำหน้าที่เชิญหน่วยงานต่าง ๆ ประชุมเพื่อสรุปบทเรียน และหน่วยงานส่วนกลางคือ สำนักงาน กสทช. มาจัดประชุมเพื่อหาแนวทางสื่อสารในภาวะภัยพิบัติ หลังจากนั้นนำผลไปใช้ในการร่างประกาศของ กสทช. เรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติงานของผู้ประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ในกรณีเกิดภัยพิบัติหรือเหตุฉุกเฉิน แต่ละหน่วยงานปรับปรุงการสื่อสารความเสี่ยงเพื่อเตรียมรับมือภัยพิบัติแผ่นดินไหวต่อไป

สำหรับผลการศึกษาเรื่องการรับรู้ความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวในจังหวัดภูเก็ตซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง Covello (2009: 144) และ Terpstra, Lindell, and Gutteling (2009: 1141) อธิบายว่า

หากประชาชนรับรู้เหตุการณ์ว่า มีความเสี่ยงสูง จะช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการป้องกันตนเองให้กับประชาชน ในทางตรงกันข้ามการรับรู้เหตุการณ์ว่า มีความเสี่ยงต่ำ จะทำให้ประชาชนจะรู้สึกปลอดภัยมั่นใจ ซึ่งการรับรู้ความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวของประชาชนในจังหวัดภูเก็ตน่าจะอยู่ในระดับที่สอดคล้องกับสภาพความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวในจังหวัดภูเก็ต เนื่องจากการสัมภาษณ์นักวิชาการด้านแผ่นดินไหววิทยา นักธรณีวิทยา และเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ข้อมูลสอดคล้องกันว่า ในจังหวัดภูเก็ตมีโอกาสเกิดแผ่นดินไหวที่มีศูนย์กลางบนบกขึ้นอีกจากแขนงของรอยเลื่อนคลองมะรุ่ย แต่เป็นแผ่นดินไหวขนาดปานกลาง หากมีการเตรียมตัวรับมือภัยพิบัติดังกล่าวความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นจะลดลง และจากการศึกษาระดับการรับรู้ความเสี่ยงดังกล่าวพบว่า ประชาชนภูเก็ตรับรู้ความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า ประชาชนในจังหวัดภูเก็ตถูกกระตุ้นให้มีความสนใจเรื่องภัยพิบัติแผ่นดินไหวในระดับหนึ่งแล้ว Ferrante (2010) เสนอว่า สถานการณ์ที่มีอันตรายปานกลางและประชาชนรู้สึกว่าเป็นอันตรายระดับปานกลาง ผู้ส่งสารสามารถใช้สารเชิงเหตุผล สื่อสารอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมา สนทนาแลกเปลี่ยนกัน เปิดโอกาสให้ผู้รับสารตั้งคำถามได้

จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวในจังหวัดภูเก็ตคือ ลักษณะประชากรหรือความแตกต่างระหว่างบุคคล ลักษณะที่พหุภาคัย ประสพการณ์เผชิญภัยพิบัติแผ่นดินไหว ลักษณะจิตวิทยา และการสื่อสาร สอดคล้องกับ Mileti (1993) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้ความเสี่ยง

มี 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ปัจจัยความแตกต่างระหว่างบุคคล เรื่องประสบการณ์ สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย และปัจจัยการสื่อสารความเสี่ยง ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับภัยพิบัติ

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาครั้งนี้เป็นข้อเสนอแนะสำหรับการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวที่มีศูนย์กลางบนบกตั้งแต่ขนาดเล็กจนถึงขนาดปานกลาง

1. แนวทางการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวขององค์กรระดับจังหวัดและท้องถิ่นมีดังนี้

1.1 สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดภูเก็ตควรเป็นเจ้าภาพศึกษาการรับรู้ความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวของประชาชนในจังหวัดภูเก็ต และข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมความเสี่ยงของประชาชนที่ควรเปลี่ยนแปลง เพื่อใช้ในการวางแผนการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวตามบทบาทหน้าที่ของหน่วยงาน และแบ่งปันเผยแพร่ให้แก่หน่วยงานที่จะต้องสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวกับประชาชนในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งการศึกษาการรับรู้ความเสี่ยงควรทำเป็นระยะ ๆ อย่างน้อย 1-2 ครั้ง/ปี

1.2 สื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวกับผู้รับสารที่รับรู้ความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวแตกต่างกัน ประชาชนในจังหวัดภูเก็ตที่อยู่ในอำเภอถลาง ลักษณะที่พักอาศัยเป็นอาคารคอนกรีตเคยมีประสบการณ์ตรงในการเผชิญภัยพิบัติแผ่นดินไหว ระดับความวิตกกังวลเกี่ยวกับภัยพิบัติแผ่นดินไหวสูง ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับภัยพิบัติแผ่นดินไหวภูเก็ต ขนาด 4.3 เมื่อเดือนเมษายน

พ.ศ. 2555 ระดับสูง เป็นกลุ่มที่รับรู้ความเสี่ยงสูงกว่าคนกลุ่มอื่น เป็นกลุ่มที่นำจะมีความพร้อมในการเรียนรู้เรื่องภัยพิบัติแผ่นดินไหว และการป้องกันตนเองจากภัยพิบัติแผ่นดินไหว หน่วยงานระดับจังหวัดหรือท้องถิ่นควรสื่อสารให้เกิดความเข้าใจเรื่องภัยพิบัติแผ่นดินไหว และการป้องกันตนเองจากภัยพิบัติแผ่นดินไหวกับบุคคลลักษณะดังกล่าว สำหรับกลุ่มที่รับรู้ความเสี่ยงต่ำมีลักษณะคือ มีที่พักอาศัยอยู่ในอำเภอกะทู้ ลักษณะที่พักอาศัยเป็นอาคารคอนกรีตผสมไม้หรือไม่ ไม่เคยมีประสบการณ์ในการเผชิญภัยพิบัติแผ่นดินไหวระดับความวิตกกังวลเกี่ยวกับภัยพิบัติแผ่นดินไหวต่ำได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับภัยพิบัติแผ่นดินไหวภูเก็ต ขนาด 4.3 เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2555 ระดับต่ำ การสื่อสารกับคนกลุ่มนี้ควรให้ความสำคัญกับการให้ข้อมูลเรื่องความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวของจังหวัดภูเก็ต แล้วจึงสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องภัยพิบัติแผ่นดินไหว และการป้องกันตนเองจากภัยพิบัติแผ่นดินไหว ใช้สื่อภาพยนตร์สร้างประสบการณ์ทางอ้อมให้กับผู้รับสาร

1.3 ประเด็นข่าวสารที่หน่วยงานระดับจังหวัดและท้องถิ่นควรสื่อสารเพิ่มเติมไปยังประชาชนในจังหวัดภูเก็ตคือ ความเสี่ยงหรือโอกาสในการเกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหวที่มีศูนย์กลางบนบกในจังหวัดภูเก็ต ชื่อหน่วยงานและหมายเลขโทรศัพท์ที่จะขอความช่วยเหลือเมื่อได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติแผ่นดินไหว ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตนขณะเกิดแผ่นดินไหว

1.4 ก่อนเกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหวต้องให้ข้อมูลข่าวสารจนประชาชนมีความรู้ที่พร้อมใช้งานเมื่อเกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหว เพื่อให้ประชาชนสามารถใช้ความรู้ที่มีอยู่ประเมินสถานการณ์

เบื้องต้นได้ด้วยตนเอง และปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง ปลอดภัย เพราะภัยพิบัติแผ่นดินไหวเป็นภัยพิบัติที่ไม่สามารถเตือนภัยล่วงหน้าได้

2. แนวทางการสื่อสารความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวขององค์กรส่วนกลาง มีดังนี้

2.1 กรณีภัยพิบัติแผ่นดินไหวควรให้ศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ และสำนักเฝ้าระวังแผ่นดินไหว กรมอุตุนิยมวิทยา เป็นแหล่งสารหลักอย่างเป็นทางการ ทำหน้าที่แจ้งเหตุการเกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหวที่มีศูนย์กลางบนบก เพื่อให้สารกระจายถึงประชาชนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และครอบคลุมประชาชนในพื้นที่เสี่ยง

2.2 สำนักเฝ้าระวังแผ่นดินไหว และศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ ซึ่งเป็นแหล่งสารหลักควรพัฒนาการสื่อสารความเสี่ยงให้เข้าถึงประชาชนผู้รับสาร เช่น ควรให้ความสำคัญกับการใช้เว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์ และสื่อโทรทัศน์ เป็นต้น ในการแจ้งข่าวการเกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหวเพื่อ

ให้เข้าถึงประชาชนผู้รับสารอย่างรวดเร็ว พยายามพัฒนาให้เว็บไซต์และสื่อสังคมออนไลน์สามารถทำงานได้ปกติถึงแม้จะมีผู้เข้าใช้งานจำนวนมากในช่วงเกิดภัยพิบัติ ใช้ช่องทางที่เปิดให้ประชาชนสื่อสารกลับให้เกิดประโยชน์มากขึ้น เช่น มีเว็บมาสเตอร์ตอบคำถามข้อสงสัยที่สำคัญ ๆ ในเว็บบอร์ด รวบรวมและวิเคราะห์ข้อความที่ประชาชนเขียนแสดงความคิดเห็นในสื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น จะทำให้พบว่าคำถามที่ถามบ่อย ๆ หรือประชาชนอยากรู้คืออะไร ความวิตกกังวลของประชาชนคืออะไร จัดลำดับความเร่งด่วนในการสื่อสาร ควรมีการจัดฝึกอบรมนักสื่อสารมวลชนเพื่อให้ความรู้ และฝึกปฏิบัติการสื่อสารข่าวและรายงานข่าวกรณีเกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหว เพื่อสร้างประสบการณ์ทางอ้อม และเป็นการสร้างแนวร่วมในการปฏิบัติงานในภาวะฉุกเฉินช่วงระหว่างเกิดภัยพิบัติแผ่นดินไหว

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง. (2555). *จำนวนประชากรและบ้าน*. สืบค้นจาก <http://stat.bora.dopa.go.th/cgi-bin/tstat.sh?level=1&cccode=%C0%D9%E0%A1%E7%B5&hrcode=&ttcode=&data=3>
- กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร, สำนักงานจังหวัดภูเก็ต. (2555). *บรรยายสรุป จังหวัดภูเก็ต พ.ศ. 2555*. สืบค้นจาก <http://www.phuket.go.th/webpk/contents.php?str=intropk>
- จับตารอยเลื่อนระนอง-คลองมะรุ่ย หวั่นไหวใหญ่ซ้ำรอย 2,000 ปี. (2555, 1 พฤษภาคม). ASTV ผู้จัดการรายวัน, หน้า 1, 4.
- "ชี้แผ่นดินไหวภูเก็ตแรงสุดในภาคใต้ เดือนจับตารอยเลื่อน คลองมะรุ่ย-ระนอง" (2555, 18 เมษายน). *หนังสือพิมพ์มติชน*, หน้า 1, 14
- สุระชัย ชูผกา. (2551). *รูปแบบและแนวทางการแจ้งภัยแผ่นดินไหว* สำนักเฝ้าระวังแผ่นดินไหว กรมอุตุนิยมวิทยา. สืบค้นจาก http://thaiearthquake.multiply.com/journal/item/11/11?show_interstitial=1&u=%2Fjournal%2Fitem
- อารยา ชูผกา, บุปผา ลาภะวัฒนาพันธ์, และเนตรวิรางค์ คะอุป. (2551). *การรับมือกับความเสียหายภัยแผ่นดินไหวในประเทศไทย และบทเรียนจาก 15 อาคารสูงในกรุงเทพมหานคร*. สืบค้นจาก http://thaiearthquake.multiply.com/journal?&show_interstitial=1&u=%2Fjournal

References

- Carter, W. N. (1991). *Disaster management: a disaster manager's handbook*. Manila: ADB.
- Chupaka, S. (2008). Pattern and guidelines to inform earthquake event of Seismological Bureau, Thai Meteorological Department. Retrieved from http://thaiearthquake.multiply.com/journal/item/11/11?&show_interstitial=1&u=%2Fjournal%2Fitem (in Thai)
- Chupaka, A., Lapawattanpan, P., and kaoop, N. (2008). *Coping with earthquake risk, lessons learn from 15 high-rise buildings in Bangkok*. Retrieved from http://thaiearthquake.multiply.com/journal?&show_interstitial=1&u=%2Fjournal (in Thai)
- Committee on Risk Perception and Communication, National Research Council. (1989). *Improving risk communication*. Washington, DC: The National Academies Press.
- Covello V. T. (2009). "Strategies for overcoming challenges to effective risk communication". In *Handbook of risk and crisis communication*. UK: Routledge.
- Department of Provincial Administration. (2012). *Population and House*. Retrieved from <http://stat.bora.dopa.go.th/cgi-bin/tstat.sh?level=1&cccode=%C0%D9%E0%A1%E7%B5&hrcode=&ttcode=&data=3> (in Thai)

- Federal Emergency Management Agency - FEMA. (2010). "Southern California catastrophic earthquake response plan" Retrieved from <http://www.calema.ca.gov/Search/Results.aspx?k=OPLAN>
- Ferrante, P. (2010). "Risk and crisis communication: essential skills for today's SH&E professional". *Professional Safety*, 55(6), 38-45.
- Information and Communication Group, Phuket Governor's Office. (2012). Briefing Phuket's Data 2012. Retrieved from <http://www.phuket.go.th/webpk/contents.php?str=intropk> (in Thai)
- Mileti, D. S. (1993). "Communicating public earthquake risk information" In Nemas, J. et al. (eds.), *Prediction and perception of natural hazards*. p.143-152. Netherlands: Kluwer Academic Publishers.
- O'Neill, P. (2004). "Developing a risk communication model to encourage community safety from natural hazards". *Com Safety Program*, 4(4). Retrieved from http://www.ses.nsw.gov.au/content/documents/pdf/research-papers/42904/Developing_a_risk_communication_model.pdf.
- Phuket Earthquake- the most severe earthquake in the south, watch Ranong - Klong Marui fault. (2012, 18 May). *Matichon*, p.1, 14. (in Thai)
- Renn, O. (1992). "Risk communication: Towards a rational discourse with the public". *Journal of Hazardous Materials*, 29, 465-519.
- Rohrmann, B. (1998). "The risk notion: epistemological and empirical considerations". P.39-46. In Stewart, M. G. and Melchers, R. E. (eds.). *Integrated risk assessment*. Rotterdam: Balkema.
- Seeger, M. W., Reynolds, B., and Sellnow, T. L. (2010). "Crisis and emergency risk communication in health contexts: Applying the CDC model to pandemic influenza". In Heath, R. L., and O'Hair, H. D. (eds.). *Handbook of risk and crisis communication*. UK: Routledge.
- Siebeneck, L. K. (2010). "Examining the geographic dimentions of risk perception, communication, and response during the evacuation return-entry process". (Doctoral Dissertation). Faculty of Geography. University of Utah.
- Smith, K. (1996). *Environmental hazards: assessing risk and reducing disaster*. London: Routledge.
- Terpstra, T., Lindell M. K., and Guttenling, J. M. (2009). "Does communicating (flood) risk affect (flood) risk perception? Results of a quasi-experimental study". *Risk Analysis*, 20(8), 1141-1155.
- Watch Ranong - Klong Marui Fault, may have great earthquake again. (2012, 1 May). *ASTV Manager*, p.1, 4. (in Thai)